

TIL DANSK PRÆSTEHISTORIE.

OPLYSNINGER OM HELLUM HERREDS PRÆSTER c. 1600—1656.

Af *Hans H. Fussing*.

De følgende oplysninger om præster i Hellum herred i den første halvdel av det 17. aarhundrede er hentet fra Hellum herreds tingbøger 1630—56 og fra enkelte av naboherredernes tingbøger. Det er dels meddelelser, der supplerer Wibergs præstehistories oplysninger om præsternes familieforhold, dels nogle træk til belysning av tidens kulturhistorie. Sager, hvor præsterne kræver deres skyldnere — f. eks. tienderestanter — er i almindelighed ikke medtaget. Oplysninger om hr. Espen Jensen Velling i Brøndum er tidligere blevet meddelt i *Personalhist. Tidsskr.* 10. R. 5. Bd. s. 249 f. Sognene er opstillet efter Traps rækkefølge, men er stavet i overensstemmelse med Wibergs form, ligesom præsternes nummer i Wibergs præsterækker er meddelt. Sagerne er kun refereret ganske kort, og nogle av dem vil ved en fyldigere behandling kunne give et meget interessant billide av personer og tidsforhold.

Naar intet andet er angivet, gælder henvisningerne i () Hellum herreds tingbog.

*Nørre og Sønder Kongerslev og Komdrup.*Wiberg nr. 3. *Christen Christensen*.

Var 1636 g. m. *Gertrud Christensdatter*, der overlevede ham. Han døde mellem 29. september og 2. december 1645 og efterlod sig børnene *Absalon*, *Vibeke* og *Kirsten*. Han fik 1644 1. oktober tgv. om, at han da havde ligget syg i et aar og mere, og hans kvæg og fæmon var ham frafaldet, saa han var forarmet. Efter hans død meddelte eftermanden, at *Christen Christensen* paa grund av »lykkens ustadighed« havde ladet præstegaarden forfalde, saa at den d. 1. januar 1646 var bygfældig for 300 rdl. og ingen besætning havde.

Fru *Rigborg Arenfeld*, g. m. *Axel Juul* til Kongstedlund gik fredag 12. august 1636 med sine piger og andre koner op i Kongerslev by for at opruske sin hør, da præstekonen *Gertrud Christensdatter* kom farende ud til hende, og bebrejdede hende, at hun havde sendt bud til sin moster fru *Helvig Marsvin* »paa Viborg sal« og sagt, at en av præstens døtre havde tjent hende, saa hun

ikke burde tjene nogen godt folk. Fru Rigborg søgte at berolige præstekonen og bad hende sidde hos sig, hvilket ogsaa skete. Gertrud Christensdatter benægtede senere at have sagt saadan, men der var mange vidner, og Axel Juul anlagde injuriersag mod hende for uretmæssigt at have beskyldt hans hustru for bagvaskelse. Gertrud Christensdatter blev dømt til at bevise sin paastand eller lide tiltale efter recessen.

(1636 23/8, 18/10, 29/11. 1644 1/10. 1645 2/12. 1646 12/5, 28/7).

Wiberg nr. 4. *M. Peder Byrgesen.*

Var g. m. *Maren Jensdatter*, datter av bonden *Jens Bloch*, der døde 1655, og hans efterlevende hustru *Karen Jensdatter*. Værgе for hende var hr. *Jens Jensen Bloch* til Borup i Støvring h., saa han var formentlig broder til hende; skifte holdtes 6. september 1655.

Han tiltraadte sit embede 1. januar 1646 og klagede over at være forarmet p. g. a. præstegaardens slette tilstand (sml. ovf.). 1652 fæstede han sammen med to bønder en gaard i Kongerslev, der tilhørte *Erik Høeg* til Bjørnsholm og kom i strid om tienden av gaarden. 1656 holdt han en skolemester til sine børn, muligvis den nedennævnte kapellan. Samme aar blev han tiltalt av en mand, om hvem han paastodes at have sagt, at han havde omgaaedes med utroskab med *Erik Høegs* breve. Præsten erkendte at have hørt et rygte herom, men nægtede at have kolporteret det, idet han i et brev fuldt av tynde udflugter bl. a. skrev »mit besværlige embede faar mig andet at tænke paa end noget løs snak«. Han blev frifundet, men blev senere dømt til at opgive sin kilde, hvilket han gjorde, og sagen blev saa henvist til landstinget. Han synes at have været en noget stridbar person.

(1646 28/7. 1652 22/6, 7/9. 1656 8/1, 26/2, 22/4, 17/6, 1/7, 2/9, 18/11. Hindsted h. tgb. 1655 29/11).

Kapellan.

Jens Jensen Arden eller, som han skrev sig 1651, *Arrsenius* var medtjener her 1643, da han fik et godt skudsmaal av Hindsted herredsting og fik tgv. om, at hans endnu levende forældre var *Jens Jensen* og *Maren Christensdatter* i Arden. Moderen døde 1655, da en bonde iøvrigt overfaldt hans far. Den bolig, han havde 1650, og som maa være ham tildelt av sognepæsten, var forfalden, og han lod tage syn paa den. Hr. *Peder Byrgesen* mente, at han derved havde undladt at vise ham den lydighed og tjenstvillighed, som en kapellan burde at gøre. Der findes ingen afgørelse av sagen. 1652 blev han overfaldet av en fuld mand i Sønder Kongerslev.

(1650 17/9. 1651 9/12. 1652 13/4. Hindsted h. tgb. 1643 20/4. 1655 15/11).

Bælum og Solbjerg.

Wiberg nr. 3. *Christen Nielsen*. Var her 6. september 1631, men var død, da sønnen

Wiberg nr. 4, *Niels Christensen Knab* var her 12. august 1651 (nævnte dage).

Skibsted og Lyngby.

Wiberg nr. 3. *Anders Finck*.

Han døde kort før 22. maj 1627, da hans enke *Ane Jensdatter*, der var datter av forgængeren, og sønnen *Anders Finche* frasagde sig arv og gæld, hvorefter aktiverne blev fordelt til kreditorerne. Enken levede endnu i Skibsted 23. februar 1630.

(1627 22/5, 14/8. 1629 8/12. 1630 12/1, 23/2).

Wiberg nr. 4. *Peder Jensen Gjerding*.

Baade han og hans kone *Ide Nielsdatter* døde kort efter Mikelsdag 1641 efterladende sig et meget rigt bo til fordeling mellem børnene: *Henrik, Ide, Dorte, Christen, Sidsel, Jens* og *Maren*. Skiftet holdtes 7. februar 1642, og børnene, der alle var mindre-aarige, fordeltes rundt til præster og andre.

Han havde 1640 for en rdl. fæstet to sammenbyggede gadehuse i Skibsted av fru *Dorte Juul*, sal. Iver Krabbes til Albæk. Da de ved hans død var meget forfaldne, dømtes arvingerne til at betale bygfælden.

(1642 3/5, 14/6, 21/6. 1643 20/6, 26/6).

Wiberg nr. 5. *Peder Lassen Siim*.

Hans hustru *Anne* var datter av hr. *Poul Andersen* i Astrup.

Uvist hvorfor tiltraadte han først embedet ved Bartolomæi dags tid 1643; jorden var da ikke tilsaaet, præstegaarden var bygfældig og ganske uden besætning. Senere blev han udplyndret under Torstenssonkrigen og var forarmet. Degnens kone *Kirsten Jensdatter* trængte 11. april 1645 i fuldskab ind i præstegaarden, hvor hun dræbte en hund, slog forskelligt itu og bandede stærkt.

(1642 14/6. 1645 20/5 ff. 1646 4/8. Hindsted h. tgb. 1642 13/10).

Brøndum, Siem og Thorup.

Wiberg nr. 4. *Espen Jensen Velling*.

Se om ham Personallhistorisk Tidsskrift 10. R., 5. Bd., s. 249.

Wiberg nr. 5. *Anders Jensen Gjerding*.

Bestyrede en arv for sin brodersøn *Jens Pedersen* — senere præst i Hvidbjerg, Ørum og Lodbjerg —, der 1656 gav ham kvittering herfor. Vor Frue dag i fasten 1641 brød en drukken karl ind i præstegaarden, forjog præsten og hans kone og folk, slog en hund og ødelagde en dør og en messinglysestage.

(1641 11/5. 1656 1/4).

Gjerding og Blenstrup.

Wiberg nr. 3. *Jens Andersen.*

Erklærede 1639, at han havde været her i 40 aar. 1627 var han provst. Da kejserens folk kom hertil første gang — 1627 — blev han fuldstændig udplyndret, hans bohave ødelagt og han selv med kone og børn forjaget i otte uger. Senere pressede en officer, ritmester *Hans Mand*, der havde kvarter paa Næs, og en anden »hopmand« *Lenhart*, der laa i Aalborg, store beløb ud av ham, foruden at andre fjender røvede store pengesummer fra ham, saa han 1631 var geraadet i stor gæld og kummer.

(1627 7/8. 1631 30/8. 1639 19/2).

Wiberg nr. 4. *Jens Christensen Mørk.*

Betalte 1641 det halve av Gunderup kirketiende for 1640 til kirkeværgerne, saa han maa formentlig have haft den i fæste. Herpaa tyder ogsaa, at han 1650 stævnedede en lang række bønder i Gunderup til betaling av tienderestancer for de sidste to aar.

(Fleskum h. tgb. 1641 22/2. 1650 16/12).

Skjorping og Frær.

Wiberg nr. 4. *Gisbert Balkenburg.*

Var 1635 gift med *Gertrud Rasmusdatter*, der endnu levede 1650, da hun krævedede en bonde for penge, hendes avdøde mand havde laant ham. Boet efter hende blev registreret og vurderet 4. juli 1654, skønt hun var død tidligere, men da arvingerne trak sagen ud, vilde man sikre sig mod, at møl ødelagde hendes efterladte klæder. En av hans karle blev 1636 dømt for skovhug i Buderupholms endelsskov. Hr. Gisbert stævnedede 1640 en bortrømt tjenestepige. Under den nedennævnte sag mod hans kapellan, blev han beskyldt for at have tilbageholdt et brev til denne.

(1635 13/1. 1646 24/3, 8/9. 1654 11/7. Hornum h. tgb. 1636 9/5, 23/5, 30/5, 13/6. 1650 21/10, 2/12. Fleskum h. tgb. 1640 13/1).

Wiberg nr. 5. *Erik Mortensen Kjær.*

Hans hustru *Kirsten Pedersdatter* var død før 21. juli 1655, da han forpligtede sig til at udbetale sin søn *Morten*, der vistnok var eneste barn, 300 sletdl. i mødrearv, naar han behøvedede den, og ikke at avkorte noget for hans latinske skolegang.

Hans søster *Maren*, for hvem han nogle aar havde bestyret en arv, var 1653 gift med *Gregers Jensen*, der 2. juni gav ham kvittering for arven.

(1653 13/9. 1655 25/9).

Kapellan.

Christen Svenningsen blev kapellan her c. 1641. Han var født i sognet av ærlige, ægte forældre og fik 1645 et godt skudsmaal om sit levned og sin lære av sognemændene. Da en pige udlagde ham til barnefader, fik han et vidnesbyrd om sædelig vandel av

nuværende og forhenværende tjenestefolk i præstegaarden, men han fortalte selv, at den nævnte pige var kommet til ham i hans kammer og havde bedt ham gøre hende et lidet barn, hvad han dog havde avslaet. Han frisvor sig med mededsmænd 10. februar 1646, skønt hun synes at have truet og lokket folk fra at sværge med ham. Hun dømtes til at betale sine lejermaalsbøder, men heller ikke han ser ud til at være sluppet helt uskadt, for 1649 meddeles, at han var kommet i en dele, som han havde avtinget med lensmanden, maaske er det dog for den ovennævnte beskyldning mod præsten, og samme aar kaldes han forhenværende kapellan.

(1644 15/10. 1645 1/4, 8/7, 15/7, 25/11, 2/12, 9/12. 1646 20/1, 3/2, 10/2, 17/2, 17/3, 24/3, 21/4, 28/4 21/7, 8/9. 1649 18/9. Fleskum h. tgb. 1649 20/8. Sml. Da. Kanc. Indk. br. 1646 5/8).